

Hogyan írjuk?

A latin betűs idegen eredetű közsavak forrásnyelv szerinti írása és toldalékolása

A latin betűs idegen eredetű közsavak írásával a „Magyar helyesírás szabályai” (HSZ) című kiadvány (11. kiadás) részletesen foglalkozik. Ezeket a szavakat írhatjuk eredeti formájukban, magyar kiejtésüket tükröző formában és teljesen magyarosan: a jövevényszavakat magyarosan, az idegen közsavakat magyar kiejtésüknek megfelelően, a többbit idegen – a forrásnyelv szerinti – írásmódnak megfelelően írjuk. Az írásmód tehát azon múlik, hogy az idegen eredetű szó mennyire haladt előre a jövevényszóvá válás útján.

Egy fontos kivétel: „Ha az egyébként már magyarosan írt idegen szó kifejezésben, annak tagjaként fordul elő, eredeti helyesírással írandó.

Példák:	bacilus	Bacillus anthracis
	tuberkulózis	tuberculosis bronchialis
	dózis	dosis effectiva minima

Jelen megbeszélésben az idegen – a forrásnyelvnek megfelelő – helyesírással írt közsavakkal és azok toldalékolásával foglalkozunk.

SZABÁLYOK

1. A latin betűs írásból átvett, nem általánosan használt közsavakat az eredeti nyelvüknek megfelelő helyesírással írjuk függetlenül attól, hogy a) egy vagy többszavas kifejezésekről, szólásokról, közmondásokról van szó, b) az idegen szavakban, a magyarban nem használatos, mellékjeles betűk (? , ? , ? , i , ò , ð , ä stb.) vannak.

Ha nyomtatásban nem tudjuk a mellékjeles betűt megjeleníteni, az alapbetűt írjuk, a mellékjelet elhagyjuk (Gdansk és nem Gdansk), ami egy elfogadott szükségmegoldás; a szó kiejtésszerinti átírása nem megengedett (például „Gdansk” helyett nem írhatunk „Gdansk”-ot). (Lehet, hogy eredetiben így van, ám mégsem szerencsés apró betűkkel írni, mert az újságban akkor senki sem fogja tudni nagytű nélkül elolvasni.)

2. Az idegen helyesírással írt közsavakhoz a toldalékokat általában – ugyanúgy, mint a magyar szavakhoz – közvetlenül – kö-

tőjel nélkül – tapasztjuk, kivételek azonban vannak. Kötőjellel kapcsoljuk a toldalékokat, ha

- a) az idegen írásmód szerint írt szó végén hangérték nélküli – ún. néma – betű van (Glasgow-ban, Voltaire-é)
- b) ha az utolsó kiejtett hangot írásrendszerünkben szokatlan betűegyüttes jelöli (Rousseau-t)

Az idegen írásmód szerint írt közvetlenül kapcsolt toldalékolás különleges szempontjai:

Az idegen szavak végső a-ja, e-je, o-ja és ö-je helyett á-t, é-t, ó-t és ő-t írunk az olyan toldalékos alakokban, amikor a magyar kiejtésben ezek a magánhangzók megnyúlnak (signorina – signirinák, campanile – campanilén, Oslo – oslói)

A -val, -vel és -vá, -vé rag v-je a mássalhangzót jelölő nem magyar betűre vagy betűkapcsolatra végződő idegen szavak utolsó mássalhangzójához teljesen hasonlóan kapcsolódik (fix – fixszel, ortodox – ortodoxzá). Ezek a ragok szintén hasonlóan az utolsóként kiejtett mássalhangzóhoz néma betűre vagy szokatlan betűcsoporttal végződő idegen szavak esetében is, például: guilotine-nal.

NÉHÁNY PÉLDA SZAKNYELVÜNKBŐL

gonadoblastomáról	vagy	gonadoblastomáról (HELYES)
gonadoblastomas	vagy	gonadoblastomás (HELYES)
gonadoblastomat	vagy	gonadoblastomát (HELYES)
granulocytakat	vagy	granulocytákat (HELYES)
Gudden-commisurat	vagy	Gudden-commisurát (HELYES)
immunoangiopathiat	vagy	immunoangiopathiát (HELYES)
lymphadenectomiát	vagy	lymphadenectomiát (HELYES)
lymphocytakat	vagy	lymphocytákat (HELYES)
lymphocytas	vagy	lymphocytás (HELYES)
neutropenias	vagy	neutropeniás (HELYES)
vesiculakban	vagy	vesiculákban (HELYES)
virulenciajú	vagy	virulenciájú (HELYES)
viraemiat	vagy	viraemiát (HELYES, mert az alapszó – itt például a „viraemia” – magánhangzóra végződik!)

A következő példákban viszont éppen az első változat a helyes, hi-

szen a toldalékok nem szóvégi magánhangzókhoz kapcsolódnak, márpedig csak azok nyúlnak meg, s nem az utolsó, esetleg más-salhangzóra végződő szótag magánhangzója!

gravitas abdominalist	–	gravitás abdominálíst (HIBÁS)
processus pyramidalist	–	processus pyramidálíst (HIBÁS)
prominencia spiralisnál	–	prominencia spirálisnál (HIBÁS)
vertebralis tályog	–	vertebrális tályog (HIBÁS)
vesicularis	–	vesiculáris (HIBÁS)
vesicula umbilicalist	–	vesicula umbilicálíst (HIBÁS)
vesiculovaginalis	–	vesiculovaginális (HIBÁS)
vestibularis hallucináció	–	vestibuláris hallucináció (HIBÁS)

A *vestibulum vaginae-t* – *vestibulum vaginaet* példában természetesen a „*vestibulum vaginae-t*” forma a helyes: a toldalék kötőjellel kapcsolódik a kifejezés második tagjához, mert (hivatkozva a 2. b) pontra) az utolsó kiejtett hangot írásrendszerünkben szokatlan betűegyüttes jelöli (nálunk ugyanis nincs „É” hangértékű „AE” betűjegyekapcsolat); ugyanakkor érdekessége a kifejezésnek – s ez az, ami tapasztalataink szerint sokakat megzavar –, hogy a szóvégi magánhangzónyújtást itt nem tudjuk az írásképből jelölni, mert a szóvégi „AE” jelölte, de már kiejtésben „É”-ként megjelenő magánhangzó önmagában is hosszú! Ez azért fontos, mert szaknyelvünkben rengeteg az ilyen jellegű, latin birtokos szerkezet.